

Pystyykö Murmanskin alue jatkamaan talouden elpymisen tiellä?

Vuoden 2010 tulosten perusteella näytti siltä, että Murmanskin alue oli toipumassa vuosien 2008 – 2009 maailmalaajuisen talouskriisin negatiivisista vaikutuksista. Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla oli kuitenkin nähtävissä merkkejä siitä, että elpyminen saattoi jäädä lyhytaikaiseksi. Ensinnäkin suuri osa positiivisista uutisista (viennin ja yritysten voittojen kasvu) johtui raaka-aineiden korkeista maailmanmarkkinahinnoista. Hintakehityksen hidastuttua vuoden toisen puoliskolla kasvukin saattaa hidastua. Samaan aikaan teollisuustuotanto ja rahtimäärät ovat pienentyneet. Myös vähittäiskaupan ja väestön tulojen kehitys oli heikkoa.

Myönteistä puolestaan oli se, että kiinteät pääomainvestoinnit vihdoin nousivat kasvu-uralle ja ulkomaiset suorat investoinnit lisääntyivät huomattavasti. Vaikuttaa entistä selvemmin siltä, että alueen taloudellisen kehityksen saaminen uudelle kasvu-uralle vaatii merkittäviä investointeja energia-, raaka-aine- ja kuljetussektoreille. Tilanne on ollut samanlainen jo useampien vuosien ajan, mutta myönteisenä merkinä voidaan pitää sitä, että suurinvestoinnit ovat jatkuvista lykkäyksistä huolimatta kuitenkin edenneet lähemmäksi toteutusvaihetta. Maailmanlaajuisen talouskriisin uusiutuessa toimeenpano kuitenkin siirtyisi taas vähintään muutaman vuoden eteenpäin.

Talouselpymisen tiellä¹

Teollisuustuotanto uuteen kasvuun

Vuonna 2010 - kolmen vuoden taantuman jälkeen – Murmanskin alueen teollisuustuotanto jälleen kasvoi (ks. taulukko), vaikkakin kasvuvauhti oli vain puolet Venäjän keskiarvosta. Vuoden 2011 ensimmäisen puoliskon kasvulukujen perusteella näyttää kuitenkin siltä, että kasvu ei ollut pysyvää, vaan se putosi jälleen miinusmerkkiseksi.

Teollisuustuotannon kehitys, vuotuinen reaali muutos, %

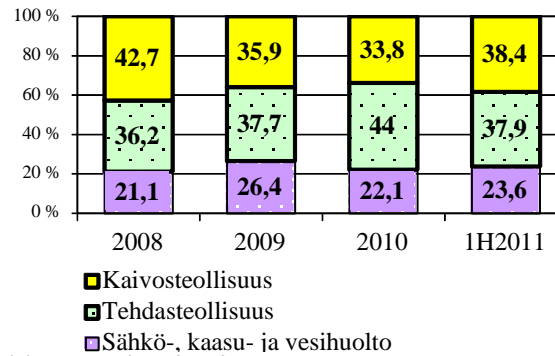
	2007	2008	2009	2010	1H2011
Murmanskin alue	- 1.8	- 5.4	-3.5	4.3	-2.2
Venäjä	6.3	0.6	-9.3	8.2	5.3

Lähde: Murmanskat, Rosstat (2011)

Suurin syy tähän negatiiviseen kehitykseen on kaivosteollisuuden alamäki. Kaivosteollisuus on tällä hetkellä tuotannon arvolla mitattuna Murmanskin alueen suurin teollisuudenala (ks. taulukko). Kaivosteollisuuden tuotannon arvo kasvoi peräti 50 % johtuen suotuisasta hintakehityksestä. Samalla tuotantomäärä kuitenkin putosi 4,6 %, koska tuotantokapasiteetti pieneni ja vanhentunutta kalustoa jouduttiin korjaamaan. Vaikutta siltä, että alue tarvitsee huomattavia investointeja ajantasaiseen tuotantotekniikkaan. Muuten alue ei pysty täysin hyödyntämään raaka-ainevarojaan. Sähkön, kaasun ja veden tuotanto ja jakelu (SKV) laski hieman (0,5 %) tuotannon määrässä mitattuna, vaikkakin

tuotannon arvo kasvoi 15 %. Tehdasteollisuus kasvoi hieman (0,5 %). Tehdasteollisuudessa elintarviketuotanto laski noin 5 % johtuen kalanjalostuksen ja meijerituotannon vähenemisestä. Noin 20–30 % hinnannousuista huolimatta nikkelin ja kuparin tuotanto laski. Toisaalta puutuote- ja paperiteollisuudessa kasvu oli nopeaa, vaikkakaan alan merkitys aluetaloudessa ei ole kovin suuri.

Teollisuustuotannon rakenne, %:a kokonaisarvosta

Lähde: Murmanskat (2011)

Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla kaivosteollisuus (mineraalien louhinta) kasvoi tuotannon arvossa mitattuna alueen suurimmaksi teollisuudenalaksi muuttaen näin vuoden 2010 asetelmaa, jolloin tehdasteollisuus ylsi huomattavaan kasvuun. Tämä johtuu yksinomaan raaka-aineiden korkeista maailmanmarkkinahinnoista (koska samaan aikaan kaivostuotannon volyyymi laski). Tilanne saattaa tasoittua vuoden jälkimmäisellä puoliskolla raaka-aineiden hintakehityksen hidastuessa.

Muutoksia maataloustuotannon rakenteessa

Maataloustuotanto kasvoi 2,2 % vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla johtuen liha- ja siipikarjan tuotannon kasvusta maidontuotannon hieman laskiessa. Tämä kehitys johtuu rakenteellisesta muutoksesta, jossa maidontuotannosta luovutaan ja rakennetaan uusia broilerikasvattamoja. Samaan aikaan jotkin suuret maataloustuottajat ovat siirtymässä munantuotannosta lihasiipikarjan tuotantoon.

Murmanskin alueen maataloustuotantoa tuetaan huomattavilla julkisella rahoituksella. Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla tukia maksettiin 225 miljoonaa ruplaa. Puolet summasta kohdennettiin eläintuotantoon ja lopuista varoista suurin osa käytettiin lainakorkojen maksuun. Kalasaaliit vähenevät vuoden ensimmäisellä puoliskolla lähes 8 % johtuen sillin ja turskan kalastuskiintiöiden supistamisesta.

Rahtimäärät laskussa, mutta kuljetussektorin rooli alueella vahvistuu

Vuonna 2010 rahdin määrä kasvoi selvästi, koska teollisuustoimitukset ylsivät lähes talouskriisiä edeltäneelle tasolle. Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla positiivinen kehitys pysähtyi rahdin määrän laskettua kaikissa kuljetusmuodoissa – yhteensä lähes 7 %. Alueen talouselpymisministeriön mukaan rautatiekuljetusten määrän lasku johtui apatiitin kuljetusten vähenemisestä, merikuljetusten määrän lasku ulkomaankauppaliikenteen

¹ Tausta-aineistona on hyödynnetty Murmanskin alueen talouselpymisministeriön raporttia: http://economics.gov-murman.ru/ekonomika_oblasti/itogi_realizacii/doklady

vähentymisestä ja tiekuljetusten määrän lasku rakennusyritysten vähentyneestä kuljetustarpeesta. Ottaen huomioon maailmantalouden heikkenemisen näyttää mahdolliselta, että koko vuoden 2011 luvuissa lasku on vieläkin rajumpi.

Rahtikuljetusten vähentymisestä huolimatta Murmanskin alueen kuljetussektorin kehittäminen jatkuu. Pitkään valmistellun Murmanskin logistisena solmukohtana (MLS) – projektin toteutuminen näyttää valoisalta: toteutettavuussuunnitelma on valmis, suunnittelutyö on alkanut ja Murmanskin sataman erityistalousalueen muodostaminen etenee. Lisäksi liikenneministeri ilmoitti International Arctic Forum –tapahtumassa, että liittovaltion talousarviossa vuosille 2012–2015 on varattu 20 miljardia ruplaa uusien ydinkäyttöisten jäänmurtajien rakentamiseen, ja että Koillisväylä (Northern Sea Route, NSR) tullaan varustamaan nykyaikaisilla viestintälaitteilla, kuten GLONASS-paikannusjärjestelmällä.

Nämä tulevaisuudennäkymät vahvistavat Murmanskin alueen asemaa tärkeänä palveluntuottajana sekä Koillisväylän liikenteelle että Venäjän ydinkäyttöisten jäänmurtajien laivastolle.

Vähittäiskaupan kasvu hidastui hieman

Vuonna 2010 vähittäiskaupan liikevaihto toipui talouskriisin aiheuttamasta vuoden 2009 laskusta. Hitaahko 3 % vuotuinen kasvu riitti kuitenkin ainoastaan paikkaamaan edellisen vuoden pudotuksen, ja vuoden 2011 ensimmäisen puoliskon 2,3 % kasvu on edelleen kaukana kriisiä edeltäneistä kaksinumeroisista kasvuluvuista (ks. taulukko). Alueen vähittäiskaupan kasvuvauhti jäi selvästi jälkeen koko Venäjän (5,4 %) ja Luoteis-Venäjän federatiivisen hallintoalueen (5 %) keskiarvosta.

Vähittäiskaupan kehitys Murmanskin läänissä

	Kaupan liikevaihto		Osuus koko Venäjän kaupasta, %
	Arvo käyvin hinnoin, milj. RUR	vuosittainen reaaliomuutos, %	
2006	53.1	9.0	0.67
2007	65.2	13.0	0.61
2008	84.3	12.6	0.61
2009	92.1	-3.0	0.63
2010	102.9	3.0	0.63
1H2011	55.6	2.3	0.64

Lähde: Murmanskat, Rosstat (2011)

Elintarvikkeiden myynnin kasvu vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla oli 2,8 % ja non food –tuotteiden 1,6 %. Huomattava muutos vähittäiskaupan rakenteessa vuonna 2010 oli elintarvikkeiden osuuden kasvu 54 %:sta 56 %:iin. Palveluiden osalta kasvu oli heikkoa (0,2 %). Tärkeimmistä palveluluokista huomattavaa kasvua oli vain viestinnässä (13,7 %) ja asumispalveluissa (3,6 %). Kuluttajapalveluiden (korjaukset, pesulapalvelut jne.) myynnin arvo laski 2 % vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla. Nämä luvut viittaavat siihen, että korkean inflaation ja heikon tulokehityksen vuoksi kulutus painottuu välttämättömyystuotteisiin.

Kiinteät investoinnit ja rakentaminen elpymässä

Vuosina 2009-2010 investoinnit Murmanskin alueelle romahtivat verrattuna vuoden 2008 huippulukemiin (jotka johtuivat suurista infrastruktuurihankkeista). Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla suunta taas kääntyi kiinteiden investointien kasvun ollessa lähes 14 %.

Investoinnit kiinteään pääomaan

	2008	2009	2010	1H2011
Arvo käyvin hinnoin, milj. RUR	45 575	41 722	35 040	14 252
Reaaliomuutos, %:				
Murmanskin alue	53.3	-18.4	-21.8	13.6
Venäjä	9.8	-15.7	6.0	2.7

Lähde: Murmanskat, Rosstat (2011)

Kiinteiden investointien rakenne muuttui rakennusinvestointien osuuden laskiessa 5-prosenttiyksikköä 52 %:iin ja laiteinvestointien osuuden vastaavasti kasvaessa saman verran 47 %:iin.

Myös kiinteiden investointien rahoituksessa tapahtui huomattava muutos. Omien voittojen osuus rahoituslähteenä nousi vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla edellisvuoden 6 %:sta 20 %:iin. Lisäksi muilta organisaatioilta saatujen varojen osuus nousi nolasta yli 17 %:iin. On kuitenkin hieman epäselvää, johtuuko tämä muutos todellisesta rahoituslähteiden vaihtumisesta vai liittyykö se enemmän kirjanpitoon. Rahoituslähde, jonka osuus pieneni eniten (43 %:sta 18 %:iin) oli nimittäin ”muut lähteet”. Näin ollen muutos saattaa johtua alueen suurimpien teollisuusyritysten omistajayhtiöiden rahoitusoperaatioiden muutoksista.

Lähes 60 % kiinteistä investoinneista tehtiin kaivosteollisuuteen (kasvua 36 %). Sekä kuljetussektori että sähkön, kaasun, ja veden tuotanto ja jakelu (investoinnit vähenevät 44 %) houkuttelivat kumpikin lähes 10 %:n osuuden kiinteistä investoinneista.

Lopullinen investointipäätös Shtokmanin kaasukenttään sovittiin monien lykkäysten jälkeen joulukuulle 2011. Hankkeen aikataulu on seuraava: kaasun pumppaaminen alkaa vuonna 2016 ja nesteytetyn kaasun tuotanto (LNG) vuonna 2017. On kuitenkin näkyvissä merkkejä siitä, että hanketta joudutaan jälleen lykkäämään. Toteutuessaan hankkeen odotetaan kasvattavan Murmanskin alueen alueellista BKT:tä 36 % (verrattuna vuoteen 2008). Kun kerrannaisvaikutukset (teknologiaklusterin muodostuminen hanketta palvelemaan) otetaan huomioon, vaikutus voi olla vielä suurempi. Shtokman-hankkeen vaikutus alueen talouteen saattaa siis olla valtava.

Rakennusaktiiviteetti laski vuonna 2010 toista vuotta peräkkäin, mutta vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla kasvua oli 4,7 %. Kasvu johtuu pitkälti infrastruktuurin rakentamisesta (sillat ja tunnelit) sekä kaivosteollisuuden hankkeista.

Vuonna 2010 pitkään pysähdyksissä ollut asuntorakentaminen piristyi ja aloitettujen asuntokohteiden määrä (neliömetreissä) kasvoi neljänneksellä. Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla kasvu jatkui noin 30%:n tahtia. Tämä johtuu päättäjien halusta lisätä kohtuuhintaisia asuntoja alueella. Kohtuuhintaisten asuntojen tuotantoon ja muihin asumiseen liittyviin tarkoituksiin on osoitettu lähes 3 miljardia ruplaa vuosille 2011 – 2015, joten lähivuosina odotettavissa on suuria asuntotuotantolukuja.

Inflaatio oli vuoden ensimmäisellä puoliskolla edelleen korkea

Vuonna 2010 ruuan hintakehitys oli huomattavin inflaatioon liittyvä ilmiö. Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla elintarvikkeiden hintapaine alkoi helpottaa ja inflaatiota piti yllä puolestaan palveluiden hinnat (ks. taulukko). Palveluiden hintoja nostivat eniten asumisen, kuljetuksen ja lääkäripalveluiden hinnat, jotka nousivat noin 10 % vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla. Myös raaka-aineiden ja energian korkeat hinnat osaltaan vaikuttivat kuluttajahintojen kehitykseen. Koska vuoden 2011

loppupuolella hintapaineet ovat monilla aloilla lientyneet, inflaatio tulee vuonna 2011 todennäköisesti hidastumaan verrattuna vuoteen 2010, jolloin kuluttajahinnat nousivat lähes 9 %.

Kuluttajahinnat, joulukuu 2010- kesäkuu 2011, % -muutos

	Tavarat ja palvelut	sisältäen		
		Ruoka ja juomat	Non-food tavarat	Palvelut
Venäjä	5.0	5.0	3.5	7.2
Luoteis-Venäjä	4.9	5.0	3.3	7.0
Murmanskin lääni	5,3	4.8	3.2	8.6

Lähde: Rosstat (2011)

Vienti kasvoi raaka-aineiden hinnannousun ansiosta

Murmanskin alueen ulkomaankaupan kokonaisvaihto oli (alueen talouskehitysministeriön tietojen mukaan) 1359 miljoonaa dollaria ja se kasvoi vuoden takaiseen verrattuna lähes 19 %. Vienti kasvoi 13 % johtuen hyödykkeiden korkeista maailmankauppahinnoista. Tuonti kasvoi huikkeitä 72 %. Tuonnin osuus alueen ulkomaankaupan liikevaihdosta on kuitenkin vain 13 % eikä se siten merkittävästi ohjaa alueen ulkomaankaupan kehitystä.

Alueen vienti koostuu kolmesta tuotekategoriasta: metallit ja metallituotteet (45 %:n osuus), kaivosteollisuuden tuotteet (28 %) ja elintarvikkeet (25 %). Metallien viennin arvo laski 5 % johtuen hidastuvasta kasvusta maailmantaloudessa. Metallien vientimäärät laskivat kohonneista sopimushinnoista huolimatta. Samoin kävi apatiitin kohdalla, jonka hinta nousi 60 %. Elintarvikkeiden (pääosin kalan) viennin arvo kasvoi vauhdilla 45 % hintojen noustessa huomattavasti. Alueen tärkeimmät vientimaat vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla olivat Alankomaat (osuus 39,5 %), Kiina (8,3 %), Norja (7,9 %), Belgia (5,5 %), Kazakstan (4,6 %), Saksa (4,1 %), Liettua (4 %), Espanja (2,8 %), Iso-Britannia (2,7 %) ja Suomi (2,4 %).

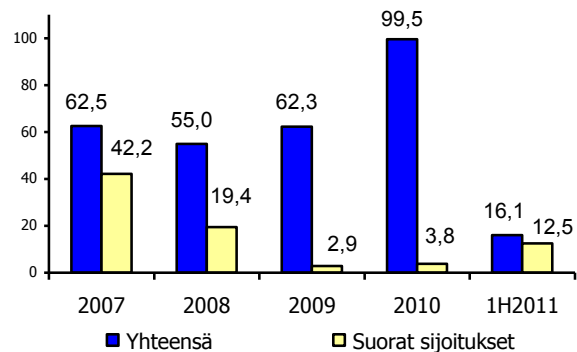
Suurimmat tuojamaat olivat Suomi (osuus 26,1 %), Valko-Venäjä (16,3 %), Norja (15,5 %), Irlanti (9,6 %), Tshekin tasavalta (4,8 %), Ruotsi (4,1 %), Saksa (3,7 %), Japani (3,2 %), Guinea (3,2 %) and Kiina (1,9 %). Tuonnin osalta huomattava asia oli koneiden ja kulkuneuvojen tuonnin kaksinkertaistuminen. Niiden osuus alueen tuonnista on nyt 31,5 %. Tämä kehitys liittyy todennäköisesti Murmanskin LSM-hankeeseen. Palvelujen tuonti Murmanskin alueelle alkaa olla kohtalaista. Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla palvelutuonnin arvo nousi 27,5 % ollen 151 miljoonaa dollaria. Lähes kolmannes palvelutuonnista tulee Norjasta ja liittyy kuljetuspalveluihin.

Alue houkuttelee yhä enemmän ulkomaisia investointeja

Vuonna 2010 ulkomaisten investointien määrässä Murmanskin alueelle oli nähtävissä kasvupiikki. Investointeja tehtiin kuitenkin kaivosteollisuuden lainojen muodossa vuoden kolmannella neljänneksellä eivätkä ne juurikaan tuoneet alueelle uutta taloudellista kapasiteettia. Vuoden 2010 ensimmäiseen puoliskoon verrattuna ulkomaiset investoinnit kasvoivat vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla 20-kertaisiksi, mutta koko vuoden osalta päädyttäneen ulkomaisten investointien suureen romahdukseen lainojen huomattavien leikkausten vuoksi. Positiivista kehitystä on se, että ulkomaiset suorat investoinnit (FDI) ylittivät koko vuoden 2010 luvut yli 3-kertaisesti jo vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla. Ulkomaiset suorat investoinnit vuonna 2011 ylittävät ainakin vuoden 2008 tason. Tosin

vaikka ylittäisiin vuoden 2007 lukemiin, ulkomaisten suorien investointien osuus kaikista alueen kiinteistä investoinneista olisi vain 5 %. Ulkomaisista suorista investoinneista ei siis edelleenkään ole Murmanskin alueen talouskasvun veturiksi.

Ulkomaiset sijoitukset Murmanskiin, milj. dollaria

Source: Murmanskstat (2011)

Siitä huolimatta, että ulkomaisten investointien merkitys Murmanskin aluetaloudelle on vielä pieni, on se tarjoamiensa logististen mahdollisuuksien ja luonnonvarojensa ansiosta alkanut selvästi houkuttaa enemmän investointeja. Yksi hyvä esimerkki tästä kehityksestä on International Arctic Forum, joka järjestettiin Arkangelissa syyskuussa 2011. Foorumi keräsi yli 400 osallistujaa, joiden joukossa oli korkean tason venäläispoliitikkoja sekä nimekkäitä liikemiehiä ja tutkijoita. Foorumin pääteema oli arktisen kuljetusjärjestelmän (Arctic transport system) kehittäminen. Pääministeri Vladimir Putin kertoi puheessaan maan johdon suunnitelmista luoda Koillisväylästä yksi maailman tärkeimmistä kauppareiteistä.

Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla ulkomaisten investointien jakautuminen eri sektoreille muuttui selvästi verrattuna vuoteen 2010. Viime vuonna suurin osa investoinneista oli lainoja kaivosteollisuudelle, mutta vuoden 2011 alkupuoliskolla yli 60 % investoinneista oli suoria investointeja tehdasteollisuuteen. Neljännes ulkomaisista investoinneista oli lainoja kiinteistösektorille. Valitettavasti raportin kirjoittamishetkellä ei ollut saatavilla tietoja investoijamaista.

Yritysten tuotot ja kannattavuus parani kaivosteollisuuden ansiosta

Murmanskstatin alustavien tietojen mukaan alueen yritysten² yhteenlaskettu tulos (kaikki voitot miinus tappiot) vuoden 2011 alkupuoliskolla oli 22,1 miljardia ruplaa (20,5 % enemmän kuin vuoden 2010 alkupuoliskolla). Positiivisen kehityksen veturina oli kaivosteollisuus, jonka nettotulos kaksinkertaistui vuoden takaiseen verrattuna. Kaivosteollisuuden tulos muodostaa lähes kaksi kolmasosaa alueen yritysten yhteenlasketusta nettotuloksesta. Tehdasteollisuuden osuus oli 16 %. Noin 40 % kaivosyhtiöistä teki tappiota. Tehdasteollisuudessa tappiollisia oli puolet yrityksistä. Kalastusyrityksistä 90 % oli voitollisia, ja voitot kasvoivat kahdella kolmasosalla

² Ilman pienyrityksiä, pankkeja, vakuutusyhtiöitä ja julkisia organisaatioita

muodostaen 13 % alueen yritysten yhteenlasketusta voitosta.

Kaivosteollisuus vaikutti suuresti myös alueen yritysten keskimääräiseen kannattavuusasteeseen (tuotto/kustannus – suhde), joka kohosi alle 16:sta lähes 20:een. Kaivosteollisuuden kannattavuusaste oli peräti 56,4 (vuosi sitten 26). Nousua epäilemättä avitti raaka-aineiden korkea hintataso. Tehdasteollisuuden kannattavuusaste oli vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla hyvä 34, mutta pudotus viimevuotisesta 41:stä kertoo siitä, että raaka-aineiden ja energian korkeat hinnat rasittavat teollisuusyritysten taloutta. On mielenkiintoista nähdä, mitä yritysten kannattavuusluvulle tapahtuu, kun raaka-aineiden hintakehitys vuoden jälkipuoliskolla tasoittuu.

Kannattavuuden parantumisesta huolimatta erääntyneiden lainojen osuus alueen yrityksillä nousi 14,1 %:in vuodentakaisesta 11,6 %:sta.

Julkinen sektori ja sosiaalinen tilanne

Alueen budjetti voi hyvin voittoverojen ansiosta

Vuonna 2010 alueen budjetti oli ylijäämäinen, mikä poikkesi vuoden 2009 tilanteesta. Vuoden 2011 alkupuoliskolla tilanne parantui edelleen johtuen yritysten kannattavuuden kasvun tuomasta voittoverojen huomattavasta kasvusta (45 %:n nimelliskasvu). Voittoverojen osuus alueen budjettituloissa nousi 29,5 %:in vuodentakaisesta 25 %:sta. Tämä johti muhkeaan budjettilyijäämään (16 %, ks. taulukko) budjettitulojen nimellisarvon noustessa 22 % ja menojen vain 10 %. Koko vuoden 2011 osalta ylijäämä tulee todennäköisesti kuitenkin supistumaan, koska vain 38 % suunnitelluista menoista oli toteutettu tammi-kesäkuussa. Voittoverojen lisäksi ainoa osuuttaan kasvattanut tulonlähde vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla oli budjettituet, jotka nousivat yli kolmanneksella.

Huomattavin muutos alueen budjetin menorakenteessa oli terveydenhuollon osuuden huima kasvu. Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla terveydenhuollon osuus kaikista menoista oli 15,5 %, kun se vuoden 2010 alkupuoliskolla oli alle 10 %. Alla olevan taulukon perusteella näyttää siltä, että koko vuoteen 2010 verrattuna myös asuinpalveluiden ja koulutuksen osuuksissa tapahtui huomattava muutos. Tämä johtuu kuitenkin suurimmaksi osaksi menojen ajoittumisesta, sillä asuinpalveluiden menot painottuvat loppuvuodelle, kun taas koulutusmenoista ajoittuu alkuvuoteen suurempi osuus kuin muista menoryhmistä.

Murmanskin alueen konsolidoitu budjetti

	2010		1H2011	
	mrd. RUR	%-osuus	mrd. RUR	%-osuus
Tulot	52.0	100	27.2	100
<i>sisältäen</i>				
verot	39.6	76.1	20.2	74.4
Muut kuin verotulot*	1.9	3.6	0.9	3.5
budjettituki**	10.5	20.2	5.5	20.1
Menot	49.6	100	22.8	100
<i>sisältäen</i>				
asuin- ja kunnallispalvelut	6.4	13.0	2.3	9.9
koulutus	14.0	28.2	7.8	34.1
terveydenhuolto	5.2	10.4	3.5	15.5
kulttuuri	1.2	2.4	0.6	2.8
sosiaalipolitiikka	8.8	17.7	4.2	18.3
muut	14.0	28.2	1.8	19.4
Yli-/alijäämä	+2.4	4.6	+4.4	16.0

** Tulot alueen ja kuntien omaisuudesta ja muusta aktiviteetista

** Ylemmiltä kansallisen hallinnon tasoilta tuleva budjettituki subventioiden ja avustusten muodossa.

Lähde: Murmanskstat (2011)

Elintaso: tulot putoavat, työttömyys vähenee, demografinen tilanne ongelmallinen

Väestön reaalitytulot Murmanskin alueella kääntyivät laskuun vuoden 2011 alkupuoliskolla. Vastaavaa negatiivinen kehitys koskee koko Venäjää, mutta Murmanskin alueella pudotus oli keskimääräistä rajumpi (ks. taulukko). Reaalipalkkojen kehitys on pysähtynyt. Yhtenä syynä tähän heikkoon kehitykseen on korkea inflaatio, josta tulojen kehitys on jäänyt jälkeen. Tilanne saattaa kohentua vuoden jälkipuoliskolla inflaation hidastuessa.

Väestön tulot ja keskipalkka

	2009	2010	1H2011
Käytettävissä olevien tulojen reaalin muutos henkeä kohden , vuotuinen %-muutos			
Murmanskin lääni	-1.1	0.9	-2.5
Venäjä	0.9	3.9	-0.8
Keskimääräinen kuukausipalkka , RUR (nimellinen)			
Murmanskin lääni	26 539	28 925	30 344
Venäjä	18 806	18 638	22 242
Keskipalkan reaali muutos , vuotuinen %-muutos	1.41	1.55	1.36

Lähde: Rosstat (2011)

Työllisyystilanteen negatiivinen kehitys on vihdoin kääntynyt, vaikkakin yleinen työttömyysaste (ILO:n metodologian mukaan laskettuna) on edelleen selvästi kansallista keskiarvoa korkeampi.

Työttömyysaste, %

	2008	2009	2010	1H2011
Murmanskin lääni:				
ILO:n metodologian mukaan	7.0	7.6	8.9	8.5
Rekisteröity työttömyys	2.3	2.8	2.8	1.9
Venäjä:				
ILO:n metodologian mukaan	6.4		7.5	6.1
Rekisteröity työttömyys	1.8	2.8	2.5	1.8

Lähde: Murmanskstat, Rosstat

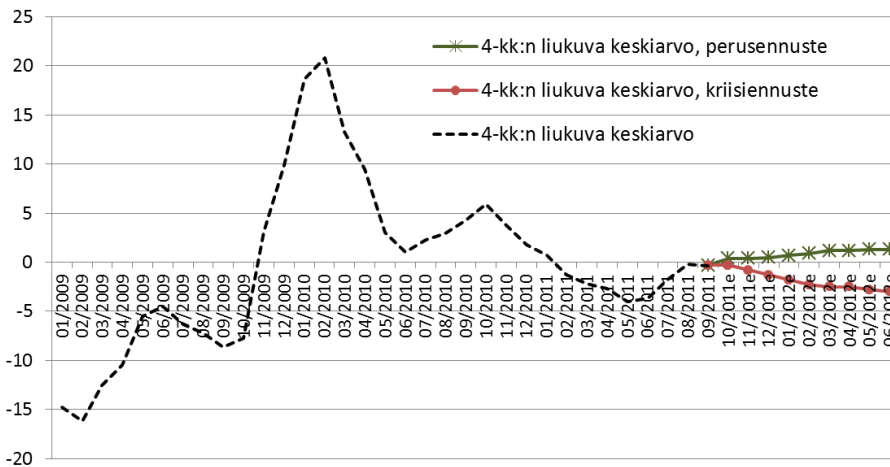
Demografinen tilanne Murmanskin alueella on sekä huolestuttava että tällä hetkellä jossain määrin epäselvä. Viime aikoina on nähty positiivisia merkkejä syntyvyyden noususta ja kuolleisuuden laskusta. Koska tilastointimenetelmiä on muutettu, on mahdotonta arvioida tämänhetkistä kehitystä. Viimeisimpien tietojen valossa Murmanskin alueen arvioitu asukasmäärä olisi kesäkuussa 2011 laskenut 5 % vuoden 2010 alusta. Samojen tietojen mukaan maaseudun asukasmäärässä olisi tapahtunut uskomattoman raju pudotus. Tämä kuitenkin selittynee väestönlaskennan menetelmissä tehdystä muutoksesta, koska massamuutosta tai suuresta luonnollisesta poistumasta ei ole yleisiä havaintoja.

Murmanskin läänin talouskehityssennuste vuoden 2012 ensimmäiselle puoliskolle

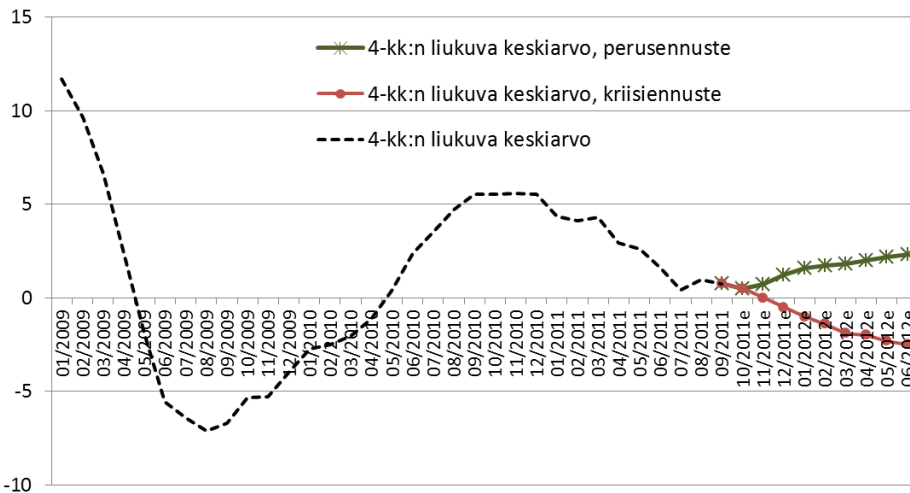
Joulukuun ennustemme vuoden 2011 alkupuoliskon kasvulle oli teollisuustuotannon osalta -0,5 % ja vähittäiskaupan osalta 5 %. Toteutunut kasvu oli teollisuustuotannossa -2,2 % ja vähittäiskaupassa 2,3 %, joten ennustemme oli hieman optimistinen. Toukokuussa esitimme aivan samat ennusteet koko vuodelle 2011. Viimeisimpien tietojen mukaan alueen teollisuustuotannon kehitys seuraa ennustettamme melko tarkasti. Aiemmissa raporteissamme toimme esille, että vähittäiskaupan kasvu tuskin tulee vuoden 2011 aikana ylittämään taluskriisiä edeltäneisiin kaksinumeroisiin kasvulukemiin. Viimeisimpien tietojen perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että tämäkin näkemys oli sittenkin liian optimistinen, sillä globaali epävarmuus vaikuttaa taloudelliseen mielialaan eikä inflaatiopaineiden helpottuminen ehtinyt vielä merkittävästi vaikuttaa vuoden 2011 ensimmäisen puoliskon heikkoon kehitykseen. Lisäksi alueen väestön tulokehitys oli vuoden alkupuoliskolla heikkoa.

Epävarmasta globaalista tilanteesta johtuen päätimme julkaista kaksi erillistä ennustetta vuoden 2012 ensimmäiselle puoliskolle. Ensimmäinen on *perusskenaario*, jossa maailmantalous jatkaa toipumistaan ja läntiset taloudet onnistuvat välttämään taantuman toistumisen. Mikäli eurokriisiä ei saada ratkaistua vuodenvaihteeseen 2011–2012 mennessä, maailmantalouden vaipuminen taantumaan Euroopan johdolla on täysin mahdollinen lopputulema, mikä vaikuttaisi negatiivisesti myös Murmanskin aluetalouteen. Tämä on meidän *kriisiskenaariomme*. **Perusskenaariossa** oletamme alueen **teollisuustuotannon** ylittävän hienoiseen **1 %:n** kasvuun vuoden 2012 ensimmäisellä puoliskolla. **Kriisiskenaariossa** oletamme teollisuustuotannon kasvun painuvan negatiiviseksi ja päätyvän **-2,5 %:n** kasvuun vuoden 2012 ensimmäisellä kuuden kuukauden jaksolla. Myös vähittäiskaupalle esitämme kaksi skenaariota. **Perusskenaariossa** ennustamme **vähittäiskaupan** saavuttavan **2 %:n** kasvun vuoden 2012 ensimmäisellä puoliskolla. **Kriisiskenaariossa** odotamme vähittäiskaupan kasvun olevan negatiivista ja päätyvän **-2 %:in** vuoden ensimmäisellä puoliskolla.

Kuvio 1: Alueen teollisuustuotannon kasvun neljän kuukauden liukuva keskiarvo ja sen ennuste

Kuvio 2: Alueen vähittäiskaupan kasvun neljän kuukauden liukuva keskiarvo ja sen ennuste

Dynaaminen SWOT-analyysi Murmanskin alueelle

Suurin osa kahdessa edellisessä raportissamme esitetyistä Murmanskin alueen talouden vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia määrittävistä tekijöistä sekä niiden merkittävyydet pitävät edelleen paikkansa. Poliittisen ja sosio-ekonomisen tilanteen muuttuminen vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla on kuitenkin joko vahvistanut tai heikentänyt joidenkin tekijöiden merkitystä ja tuonut uusia tekijöitä DSWOT-kehikseen.

Vahvuudet. Suotuisan talousmaantieteellisen ja logistisen sijainnin merkitys Murmanskin alueen kehityksessä on kohonnut. Tämä johtuu muun maailman lisääntyneestä kiinnostuksesta arktista aluetta kohtaan: lisääntynyt aktiivisuus arktisen alueen resurssien hyödyntämisen valmisteluissa sekä suunnitelmat ottaa Koillisväylä (NSR) kansainväliseen käyttöön. Koillisväylä lyhentää Euroopan markkinoiden ja Aasian ja Tyynenmeren markkinoiden välimatkaa kolmanneksella verrattuna perinteiseen eteläiseen reittiin ja pystyy kilpailemaan sen kanssa myös palveluiden kustannusten, laadun ja turvallisuuden suhteen.

Myös luonnonvarojen tarjoama potentiaali on edelleen kriittisen tärkeä tekijä alueen kehityksessä. Luonnonvarat luovat perustan eri taloussektoreiden, mukaan lukien vientiin suuntautuneet alat ja koko infrastruktuuri, toiminnalle eli alueen muille vahvuuksille. Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla eniten voittoaan kasvattivat suoraan luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuvat alat eli kaivosteollisuus ja kalastus (2,2- ja 1,6-kertainen kasvu verrattuna vuoden 2009 ensimmäiseen puoliskoon). Tämä on mahdollistanut alueen budjettitulojen kasvun (24 % verrattuna vuoden 2009 ensimmäiseen puoliskoon) ja vastaavasti taannut sosiaalimenojen rahoituksen. Budjettitulojen kasvu mahdollistaa sosiaalisen sektorin normaalin kehityksen, paikallisen maataloustuotannon tukemisen ja poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen vakauden säilymisen.

Heikkoudet. Joidenkin demografisten indikaattoreiden huononeminen vuonna 2011 (väestön luonnollisen poistuman ja imeväiskuolleisuuden lisääntyminen, korkeat muuttoluvut) tekee epäsuotuisasta demografisesta tilanteesta kriittisen tekijän, kun puhutaan Murmanskin alueen kehityksen heikkouksista. Alueen tyypillisten ongelmien eli luonnollisen poistuman ja muuttoliikkeen (alkaen 1992) lisäksi myös väestön ikärakenne tulee lähivuosina heikentämään alueen demografista tilannetta. 1990-luvulla – jolloin syntyvyys laski jyrkästi – syntynyt nuori sukupolvi tulee työikään, ja sukupolven pienuus näkyy opiskelijavajeena ammatillisissa oppilaitoksissa ja alueen yritysten ja organisaatioiden vaikeuksina rekrytoida nuoria työntekijöitä.

Aluetalouden yksipuolista rakennetta, joka aiemmissa raporteissa nähtiin kriittisen tasoisena heikkoutena, voidaan nyt pitää merkitykseltään enää tärkeänä. Tämä perustuu useiden suurten hankkeiden valmisteluihin ja toteutukseen alueella. Alueelle ollaan esimerkiksi perustamassa ”Venäjän Lappi” –matkailuklusteria³. Hankkeessa on tarkoitus rakentaa uudenaikaista matkailu- ja muuta infrastruktuuria sekä ympärivuotiseen käyttöön sopivia maailmanluokan matkailukeskuksia, jotka tarjoavat palveluja monenlaisen matkailuun. Investoinnin arvoksi on arvioitu 4,8 miljardia ruplaa ja hankkeen pitäisi valmistua viidessä vuodessa. Hankkeeseen kuuluu suunnitelma usean uudenaikaisen laskettelukeskuksen rakentamisesta (Kirovskin kaupunkiin ja Revdan kylään) valtion ja yksityissektorin yhteishankkeena. Revdassa infrastruktuurin rakentaminen on jo alkanut. Rakentaminen rahoitetaan osittain federaation budjetista osana yhden toimialan kaupunkien tukiohjelman. Kirovskin kohteiden osalta suunnittelutyöt ovat käynnissä ja rakennustyöt on suunniteltu vuodelle 2012.

Toinen esimerkki on suuren öljynjalostuslaitoksen rakennushanke Kuolan lahdella. Gazprom on käynnistänyt hankkeen toteutettavuusselvityksen. Investoinnin suuruus voi olla 3-7 miljardia dollaria riippuen laitoksen kapasiteetista (5-10 tonnia öljytuotteita).⁴

Tekijän ”kiinteän pääoman hidas uudistamisvauhti” merkitys heikkoutena voidaan laskea tärkeästä huomionarvoiseen johtuen kiinteään pääomaan kohdistuvien investointien kasvusta kuluvan vuoden aikana sekä ”Investointitoiminnan kehittäminen Murmanskin alueella” -tavoiteohjelmaan kuuluvien investointien oletetusta jatkumisesta⁵. Useiden suurten kaivosteollisuushankkeiden aikaansaamasta investointien kasvusta huolimatta monilla muilla talouden aloilla investointivaje kiinteän pääoman korjauksiin jatkuu yhä.

Yksi (nyt ensimmäistä kertaa määriteltävä) huomionarvoinen heikkous Murmanskin alueen taloudessa on yritysten matala innovaatioaktiivisuus ja PK-sektorin heikko kehitys. Innovaatioaktiivisuutta osoittavien indikaattorien (innovaatiotuotannon suhteellinen määrä, teknologisia innovaatioita tekevien yritysten osuus) mukaan Murmanskin alue on jäljessä sekä koko Venäjän että Luoteis-Venäjän federatiivisen hallintoalueen keskiarvoista⁶. Valtion toimet eivät toistaiseksi ole johtaneet konkreettisiin tuloksiin. Esimerkiksi Murmanskin Regional Innovation Business Incubator⁷ (MRIBI) aloitti toimintansa tammikuussa 2009 Apatityn kaupungissa. Hautomon perustamiseen tarvittavat pääomainvestoinnit tulivat pääasiassa federaation budjetista, mutta toimintakustannukset maksetaan aluebudjetista. Alkuperäisen suunnitelman mukaan hautomon piti 3 vuoden kuluttua pystyä toimimaan hautomossa perustettujen pienten innovaatioyritysten omilla liiketoimintatavoilla. MRIBI:ssä on toimistotilaa ja palveluja yli 30 pienyritykselle, mutta koko sen toiminnan aikana tiloissa on toiminut vain muutama yritys. On selvää, että Murmanskin alueella vallitsee monia innovaatioyritysten ja yleensä PK-sektorin kehittymiselle epäsuotuisia tekijöitä, kuten pohjoisten alueiden olosuhteisiin liittyvät lisäkustannukset. Vuodesta 2011 alkaen myös sosiaalivakuutusten korotukset (26 %:sta 34 %:in palkkavarannosta) ja energiamaksujen jatkuva nousu tulevat vaikuttamaan negatiivisesti. Muiden heikkouksien merkitykset pysyvät kehikossa aiemmillä tasoillaan.

³ http://murmantourism.ru/russkaya_lapland/

⁴ <http://www.murmanshelf.ru/news/detail.php?ID=4232>

⁵ Murmanskin alueen sosio-ekonomisen kehityksen ennuste vuodelle 2012 ja suunnittelukaudelle 2013 ja 2014 http://economics.gov-murman.ru/ekonomika_oblast/prognozy_socialn/prognozy_na_oche/

⁶ Esimerkiksi vuonna 2007 (viimeinen tilastotieto sähköisessä tietokannassa <http://www.gks.ru/dbscripts/Cbsd/DBInet.cgi#1>) teknisiä innovaatioita kehittäneiden yritysten osuus oli Murmanskin alueella 6,4 %, koko Venäjällä keskimäärin 8,5 % ja Luoteis-Venäjällä 8,1 %.

⁷ <http://www.gou-mribi.ru/>

Mahdollisuudet. Suurimmat odotukset positiivisten talousvaikutusten suhteen kohdistuvat edelleen kahden megahankkeen – Shtokmaniin kaasukentän ja Murmansk logistisena solmukohtana –hankkeen (Murmansk Transportation Hub) toteutumiseen.

Federaatiotason tavoite- ja investointiohjelmien toteutukset alueella ovat edelleen tärkeitä. Vuoden 2011 aikana federaation budjetista tehdyt investoinnit kasvoivat 10 % verrattuna vuoteen 2010. Alueen talouskehitysministeriön arvion mukaan federation rahoitus tulee ylittämään 4 miljoonaa ruplaa. Aluehallituksen ennusteen mukaan federaation rooli rahoituslähteenä tulee lähivuosina kasvamaan johtuen pääasiassa vuonna 2016 järjestettävään Murmanskin satavuotisjuhlaan liittyvien infrastruktuuri- ja rakennushankkeiden rahoittamisesta.

Murmanskin alue on raja-alueita, joten kansainväliset yhteistyöohjelmat tarjoavat lisää mahdollisuuksia. Alueen talouskehitysministeriön mukaan alueella on toteutettu 92 kansainvälistä hanketta liittyen talousyhteistyöhön, PK-yritysten tukemiseen, suotuisan investointi-ilmaston luomiseen, ympäristönsuojeluun, infrastruktuuriin, terveydenhuoltoon ja sosiaalialaan. Lisäksi kansainvälistä teknistä apua sekä rahoitusta saadaan jatkossakin ympäristöongelmien ratkaisemiseen sekä ydin- ja säteilyturvallisuuden parantamiseen. Vuonna 2010 rahoitusta saatiin 119,6 miljoonaa dollaria 13 maasta⁸.

Uusia mahdollisuuksia alueen talouskehitykselle saattaa avata federaatiotason Venäjän arktiset alueet –politiikka, jonka luomisprosessi on vuoden 2011 aikana vauhdittunut. Venäjän presidentti hyväksyi strategisen asiakirjan Venäjän Federaation arktisten alueiden kehittämistä vuoteen 2020 mennessä ja sen jälkeen⁹ jo vuonna 2008, mutta toteutus on viivästynyt. Toistaiseksi lakialoitteita koskien Venäjän arktisia alueita ja Koillisväylää ei ole saatu hyväksytyksi. Sama tilanne koskee suunnitelmaa Venäjän arktisen alueen kehityksen strategiasta ja kansallisen turvallisuuden takaamisesta vuoteen 2020 saakka. Vuonna 2011 suunniteltiin Venäjän presidentin johtaman valtioneuvoston puhemiesistunnon erityisistunnon eriytyksenä koskien Venäjän arktisten alueiden kehittämistä. Erityisistunnon valmisteluja varten perustettiin työryhmä, jonka tehtävänä on esitellä raportti tärkeimmistä toimenpiteistä Venäjän arktisten alueiden talouden piristämiseksi sekä luonnon presidentin määräyksestä koskien Venäjän arktisten alueiden kehittämistä. Murmanskin alueen kuvernööri D. V. Dmitrienko asetettiin työryhmän johtoon. Nyt näiden asiakirjojen luonnokset on saatu valmiiksi ja lähitulevaisuudessa voidaan odottaa uusia poliittisia päätöksiä ja toimia, jotka antaisivat sykäyksen Venäjän arktisten alueiden kehityksen etenemiselle. Murmanskin alue on avainasemassa näissä arktisten alueiden kehittämissuunnitelmissa.

Uhat. Vuosien 2008 – 2009 maailmanlaajuinen talouskriisi osoitti, kuinka äärimmäisen haavoittuva Murmanskin alueen talous on. Mineraalinen ja metallien maailmankauppahintojen lasku aiheutti alueellisen BKT:n putoamisen lähes 9 % vuonna 2009, ja alueen budjettitulot sekä ja väestön reaalitytulot supistuivat. Globaalin talouskriisin uusiutuminen on olemassa oleva riski, joka laskisi jälleen raaka-aineiden hintoja ja täten myös Murmanskin alueen tärkeimpien yritysten tuloja, joista alueen sosioekonominen hyvinvointi on hyvin pitkälti riippuvainen.

Suurten kehitysprojektien, toteutuminen on alueen taloudelle erittäin tärkeää, joten näiden hankkeiden huomattava viivästyminen tai peruuntuminen on vakava uhka alueen suotuisalle kehitykselle. Jossain määrin epäsuotuisille talousennusteille on syynä. Shtokmaniin hankkeen investointipäätös oli suunniteltu tehtäväksi huhtikuussa 2011, mutta sitä lykättiin joulukuulle. Lokakuussa hankkeen kolmen osallistujatahon, Gazpromin, Statoilin ja Totalin, johtajien kokouksen jälkeen yksi osallistujista totesi haastattelussa, että päätös saattaa lykkääntyä vielä pidemmälle¹⁰. Myöskään logistiikkahanke ei ole edennyt suunnitelmien mukaan, ja hankkeen laajuutta saatetaan vielä harkita uudelleen.

Todennäköisiä uhkia ovat myös epäsuotuisat muutokset federaation veropolitiikassa, jotka voisivat johtaa rahoitusresurssien supistumiseen, sekä arktisten alueiden resursseista käytävien kiistojen aiheuttama kansainvälisten suhteiden huononeminen. Ensin mainittu uhka Venäjän sisäpoliittisista muutoksista ei ole kovin vakava (koska tulevien parlamentti- ja presidentinvaalien tulokset ovat melko hyvin ennustettavissa). Sen sijaan kansainvälisen tilanteen suhteen vallitsee suurempi epävarmuus. Tähän mennessä viisi arktisten vesialueiden rajoilla sijaitsevaa valtiota eivät ole päässeet sopimukseen. Lisäksi monet muutkin maat (esim. jotkin Euroopan Union maat, Kiina ja Japani) vaativat oikeutta arktisten alueiden resursseihin. Venäjän ja Norjan suhteet ovat esimerkki siitä, ettei ristiriitoja ole kokonaan voitettu, vaikka sopimus merialueiden jaosta ja yhteistyöstä Barentsin merellä ja Pohjoisella jäämerellä onkin saatu aikaan. Sopimuksen ratifiointista huolimatta Norjan kalastusviranomaiset pidättivät venäläisaluksen Huippuvuorten lähistöllä kuusi kertaa vuoden 2011 aikana Norjan kalastussäädösten rikkomisesta. On huomattava, etteivät säädökset ole venäläisille merimiehelle tuntemattomia, vaan perustuvat kansainväliseen Huippuvuoria koskevaan sopimukseen vuodelta 1920.

Vaikkakin Murmanskin alueella toimivat suuret venäläisyritykset ovat viime aikoina yrittäneet toteuttaa sosiaalisesti vastuullisia toimintatapoja, ei ole takeita siitä, että yritykset jatkaisivat samalla linjalla myös tulevaisuudessa. Niinpä yritysten sosiaalisen vastuunkannon lopettaminen on edelleen tärkeä potentiaalinen uhka alueen sosioekonomiselle kehitykselle.

⁸ Raportti Murmanskin alueen sosio-ekonomisesta kehityksestä vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla http://economics.gov-murman.ru/ekonomika_oblast/itogi_realizacii/doklady/

⁹ <http://www.scrf.gov.ru/documents/98.html>

¹⁰ http://news.nordportal.ru/novosti/barents_region/realizatsiya_shtokmanovskogo_proekta_mozhet_byt_vnov_otlozhena

Dynaaminen SWOT-taulukko Murmanskin alueelle

	Huomionarvoinen	Tärkeä	Kriittinen
Vahvuudet	<ul style="list-style-type: none"> Talouden tärkeimpien sektoreiden vakaa toiminta Vakaa poliittinen, taloudellinen ja etninen tilanne Kehittynyt kuluttajamarkkina, oma maatalousteollisuus pystyy osittain kattamaan kysynnän 	<ul style="list-style-type: none"> Työvoiman kohtalaisen korkea koulutus- ja pätevyystaso Riittävä infrastruktuurin taso (liikenne-, energia-, sosiaalinen, ja informaatioinfrastruktuuri) Alueen tärkeimpien talussektoreiden vientiorinetoituneisuus Kehittynyt tutkimus- ja koulutuskokonaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> Suotuisa talusmaantieteellinen ja logistinen sijainti Huomattava luonnonvarapotentiali
Heikkoudet	<ul style="list-style-type: none"> Kiinteän pääoman vanhentuneisuus ja riittämätön uudistamisvauhti Yritysten matala innovaatioaktiivisuus ja huonosti kehittynyt PK-sektori 	<ul style="list-style-type: none"> Talouden ja viennin yksipuolinen rakenne Ympäristöongelmat 	<ul style="list-style-type: none"> Epäsuotuisa demografinen tilanne
Mahdollisuudet	<ul style="list-style-type: none"> Aktiivinen alueiden välinen ja kansainvälinen yhteistyö, yhteishankkeiden toteuttaminen talous-, ympäristö- ja humanitaarisilla aloilla Venäjän arktisten alueiden kehitystä ohjaavan politiikan luominen ja toteutus federaatiotasolla 	<ul style="list-style-type: none"> Federaatiotason tavoite- ja investointiohjelmien toteutukset alueella Transitoliikenteen potentiaalinen hyödyntäminen, alueen liittäminen osaksi kansainvälisiä logistisia järjestelmiä Venäjän talouskehitys ja sen integroituminen maailmantalouteen, mikä luo kysyntää alueen tuotteille 	<ul style="list-style-type: none"> Megahankkeiden toteutuminen: Shtokmanin kaasukentän ja Murmanskin liikenteen solmukohdan kehittäminen
Uhat	<ul style="list-style-type: none"> Murmanskin alueen suurten yritysten kieltäytyminen sosiaalisen vastuun kantamisesta aluetta kohtaan 	<ul style="list-style-type: none"> Alueen omien budjettivarojen väheneminen budjettitulojen keskushallinnolle keskittämisen vuoksi Arktisten alueiden luonnonvaroista kiistelyn aiheuttamat ongelmat kansainvälisissä suhteissa ja niiden vaikutus alueen talouteen 	<ul style="list-style-type: none"> Alueelle tyypillisten tuotantoalojen markkinatilanteen heikentyminen Shtokman-hankkeen tai Murmanskin liikenteen solmukohta –hankkeen huomattava viivästyminen tai niiden peruuntuminen yhdistettynä innovaatiotalouden kehittymättömyyteen